

Mladen
Machiedo

interview

'Da sam ga preveo, Krleža bi se izvodio na talijanskoj sceni'

Razgovarala KRISTINA OLUJIĆ JEŽIĆ Fotografije SAŠA ZINAJA/NFOTO, PRIVATNA ARHIVA

O AKADEMIKU MLADENU MACHIEDU, talijanistu i sveučilišnom profesoru u Hrvatskoj i Italiji, prošloga tjedna premijerno je prikazan dokumentarni film 'Neuobičajena svakidašnjica jednog hrvatskog talijanista', koji će se prikazivati na talijanskoj i hrvatskoj televiziji

Prošloga tjedna Nacional je prisustvovao hrvatskoj premijeri dokumentarnog filma „Neuobičajena svakidašnjica jednog hrvatskog talijanista“, o akademiku Mladenu Machiedu, vrsnom talijanistu, književnom teoretičaru, prevoditelju, esejistu, pjesniku, nekadašnjem sveučilišnom profesoru u Hrvatskoj i Italiji, svestranom intelektualcu i eruditu staroga kova. On je za kulturno-intelektualne odnose Hrvatske i Italije i približavanje hrvatske književnosti Talijanima i obrnuto, značajan koliko i Viktor Žmegač za hrvatsku germanistiku. Film je režirao Matteo Prodan, producirao Damir Murković, autorica scenarija je Christina Bonadei, a prikazivat će se na televizijama obiju zemalja. Na premijernoj projekciji bili su, između ostalih, veleposlanik Italije u Hrvatskoj Paolo Trichilo, književni kritičar Zdravko Zima - ali ne kao posebni savjetnik Predsjednika RH za kulturu, nego privatno kao netko tko dugo poznaje Machieda, predsjednik Matice hrvatske Miro Gavran koji ga također dobro poznaje i Nino Raspudić, saborski zastupnik i nekadašnji Machiedov student. Dokumentarac prikazuje Machieda kao intelektualca punog duha, živih sjećanja i anegdota, osobe širokih interesa i velike ljubavi prema svojoj struci, književnosti i kulturi, ali i prema 2013. godine preminuloj supruzi Višnji Machiedo, vrsnoj prevoditeljici i romanistkinji s kojom je bio duhovno i intelektualno komplementaran i kompatibilan.

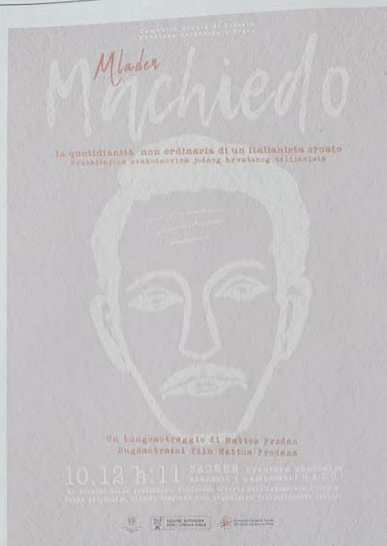
Mladen Machiedo rođen je 1938. u Zagrebu, a talijanski i francuski jezik i književnost diplomirao je 1961. Doktorirao je 1979. disertacijom o Leonardu da Vinciju i poeziji. Na Odsjeku za talijanistiku zagrebačkog Filozofskog fakulteta počeo je raditi 1961., a od 2011. je profesor emeritus. Objavio je sedamdeset knjiga od kojih 20 na talijanskom. Većinom su to autorska djela, ali su tu uključeni i antologije i prijevodi. Dobitnik je 15 književnih i znanstvenih nagrada u Italiji i šest u Hrvatskoj.

U Milanu se upravo piše predgovor za njegovu knjigu čiji naslov preveden na hrvatski glasi „Devedesete godine: pisma piscima“. Obuhvaća 51 korespondenta i 101 pismo, tri na francuskom, ostala na talijanskom, a tematski se odnosi na razdoblje Domovinskog rata i poslijeratne godine. Također je u knjizi „Umješnost previda“, koju je 1997. objavio PEN, analizirao pogreške talijanskih i francuskih povjesničara u odnosu na ove krajeve.

U razgovoru za Nacional Mladen Machiedo se osvrnuo na svoju bogatu karijeru, prisjetio se razgovora s Krležom te objasnio zašto ga smatra klasikom, analizirao je položaj Hrvatske unutar EU-a te iznio svoju kritiku Bolonjskog procesa.

NACIONAL: Kako ste se uspijevali baviti kulturom, a ne biti, kao što ste rekli u dokumentarcu, u doticaju s politikom?

Suradivao sam za anarhistički časopis „Kritika“ koji je bio kratkoga vijeka, izlazio je paralelno s Razlogom. U tom sam časopisu objavio odabir

➤ Nacional je prisustvovao hrvatskoj premijeri dokumentarnog filma o Mladenu Machiedu

suvremenih španjolskih pjesnika od kojih nije dan nije bio frankist, a jedan je bio izraziti ljevičar. Drugi su pisali filozofske i političke tekstove pa je logično da je njih ispitivala stanovita služba, a ne bi bilo logično da su mene prozvali zbog španjolske poezije. Moji su interesi bili i jesu kulturološki i politološki, a ne politički, ne zanimaju me prolazni protagonisti politike nego fenomeni, kako stvari idu ako nekamo idu. Ako bih nekada dodirujući fenomene neizravno „tangirao“ neku osobu, one to uglavnom ne bi ni znale jer baš ne čitaju. Čovjek kada ulazi u kulturu, mora znati da neće nikada biti u središtu pažnje što god i koliko god pisao, ali zato ima svoja manja ili veća zadovoljstva, koja su meni neusporediva s političkim funkcijama. Da sam u politiku uložio onoliko koliko sam uložio u kulturu, sada mi ne bismo vodili ovaj razgovor, nego bih bio dobro zbrinut kao veleposlanik u mirovini.

NACIONAL: Možete li se prisjetiti početaka svog interesa za talijanistiku?

Stjecajem obiteljskih okolnosti posrećila su mi

**'ČOVJEK KADA
ULAZI U KULTURU
mora znati da neće
biti u središtu pažnje
što god i koliko god
pisao, ali zato ima
zadovoljstva koja su
meni neusporediva s
političkim funkcijama'**

se dva kratka putovanja u Italiju nakon mature. Talijanski sam učio skrivajući „ilegalnu“ gramatiku ispod školskih knjiga, a fonetiku slušajući pjesme sa Sanrema, koje je radio na zagrebačkoj Šalati, gdje sam živio, dobro hvatao rano ujutro. Talijanske pisce počeo sam upoznavati nazivajući njihove u imeniku dostupne telefonske brojeve gotovo po abecedi. Prvi me je primio pjesnik Elio Filippo Accrocca, koji mi je ubrzo postao i prijatelj. Bio im je kuriozitet da iz male zemlje netko ulazi u njihovo djelo i pristojno govori talijanski. Accrocca i mnogi drugi poslije njega dolazili su na Zagrebačke književne razgovore.

NACIONAL: Je li vas i kako dotaknulo hrvatsko proljeće?

U hrvatskom proljeću nisam sudjelovao jer sam se vratio sa specijalizacije u Italiji i imao sam egzistencijalne probleme, počevši od stambenih. Nadalje, procijenio sam da je iz moje perspektive hrvatsko proljeće hereza unutar sistema, a ja sam čekao, ako sam to uopće mogao čekati, višestranaku demokraciju.

NACIONAL: Vaš posao omogućio vam je da upoznate značajne ljude kako talijanske tako i hrvatske kulture. S kim ste se najviše sprijateljili i družili u Hrvatskoj i Italiji?

Sve je to opisano u mojoj knjizi „Slatko-gorka Italija“, ali od te knjige dijeli me četvrt stoljeća. Tri su autora koja su me najviše obilježila: Leonardo da Vinci, Eugenio Montale i Nikola Šop. Treći put sam vidio pjesnika i nobelovca Eugenia Montalea kada sam trebao raditi intervju s njim za Vjesnik u srijedu u povodu njegova osvajanja Nobelove nagrade. Pred njegovom kućom u Milanu skupilo se nekih dvadesetak novinara, ali oni nisu bili pušteni u lift, a ja kao njegov prevoditelj, jedan od rijetkih uopće i jedini koji je tada bio tamo, jesam. Možete zamisliti njihovo čuđenje, pa čak i zavist, pitali su se tko je taj nepoznati čovjek koji ima propusnicu dok oni čekaju vani. Pasolinija sam, pak, smatrao skandaloznim piscem, a uživao sam u tri susreta s njim upoznao diskretnog i pozornog čovjeka. Calvina sam na temelju književnog opusa, posebice eseja, krivo zamišljao kao vrcava govornika, a u zbilji se pokazao kao do te mjere zapleten čovjek da je to graničilo s nestogoljubivošću, i to ne samo prema meni. S druge strane, bio je krajnje ljubazan u 14 pisama koja mi je poslao, a moj intervju s njim, treći u svijetu, objavljen je u njegovoj knjizi „Grobnik kamen“.

NACIONAL: Jeste li poznavali Krležu? U intervjuu za Vijenac prije 11 godina rekli ste da niste ni krležijanac ni radikalni antikrležijanac i da treba u njegovu opusu odvojiti vrijedno od ideološkog. Što je, po vama, vrijedno, a što ideološko u njegovu opusu?

Iako je u skromnoj biblioteci mog oca blistalo u prvom planu deset Krležinih djela u plavom uvezu pa sam ga čitao, taj mi autor nije pri vrhu u mojem cjelokupnom čitateljskom iskustvu i obrazovanju. No bavio sam se na ovaj ili onaj način troznamenastim brojem pisaca. Cijenim Krležinu novelistiku i poeziju na književnom jeziku, ne samo „Balade Petrice Kerempuha“.

■ 'Krežu sam susreo tri puta, nije bilo lako do njega doći. Ta tri razgovora bila su mi vrlo zanimljiva'

Mislim da bi Kreža i Antun Branko Šimić bili u svim adekvatnim antologijama da su na vrijeme u dobrim prijevodima prodrli u Europu. S druge strane, Kreža afirmativno piše o nekim domaćim književnicima i umjetnicima, a obrušava se brzopletu na europske modernizme. Da sam slijedio njega, ne bih nikad dopro do Prousta, Joycea ni slikara Giorgia de Chirica, s obzirom na to da je Kreža nadasve bio alergičan na sve „metafizičko“. Problem je što krežijanci shvaćaju Krežu kao vječno suvremenog pisca umjesto da ga shvate kao klasika.

NACIONAL: No jeste li ga poznavali?

Krežu sam susreo tri puta, nije bilo lako do njega doći, prvi put je tražio da mu podastrem prijevode i bio je njima zadovoljan, drugi susret je bio u znaku jedne komplicirane i duge priče o tome da sam ga opet trebao prevoditi, a drugi su to spriječili, a treći put našli smo se jer sam dobio narudžbu da u članku usporedim Krežu i Andrića. To mi je bilo teško, odnio sam mu članak, kiselu mi je zahvalio, ali nije baš bio sretan. Ta tri razgovora bila su mi vrlo zanimljiva, nisam do sada detaljno opisao te susrete jer su se mnogi hvatali za Krežu, a meni to nije trebalo, rekao sam si da ću to odgoditi, a ta odgoda traje 50 godina. Da sam realizirao taj prijevod koji su drugi spriječili, Kreža bi se izvodio na talijanskim pozornicama. Ispričao sam mu se, objasnio da nisam kriv, a on je rekao: „Ako doživite moje godine, što vam želim, zaključit ćete da se ovdje uvijek događaju iste stvari.“ Pokosilo me to da Kreža ne intervenira, i to ne u moju nego u vlastitu korist.

NACIONAL: Rekli ste u tom intervjuu za Vijenac da današnji EU ne odgovara vašem humanističkom idealu jer je ponajprije monetarna zajednica. Kako danas gledate na položaj i identitet Hrvatske u toj zajednici?

Općenito ideali u praksi rijetko kada barem malo ne zastrane. U svakom slučaju, bolje je biti u EU-u nego izvan njega. A što se tiče monetarne zajednice, još početkom prošlog stoljeća

kršćanski pisac Charles Péguy konstatirao je vidovito da novac stoji sam pred Bogom. Živim svoju Europu kao kulturnu, duhovnu i intelektualnu zajednicu, i to vlastitim skromnim kulturnim i humanističkim zalaganjem unatoč svemu. Ne mislim da je civilizacijski sretno što Europska unija nije svjesna da je zapravo ustuknula pred jezičnom kolonizacijom, a iz toga proizlazi da u književnostima nismo svi jednaki jer nije svima engleski jezik materinji.

NACIONAL: Smatrate li, kao neki, da je podjela na ljevicu i desnicu danas zastarjela? Neki umjesto toga koriste ili su koristili - primjerice, pokojni diplomat, prevoditelj i publicist Benjamin Tolić - termine globalizam i suverenizam.

To je antitetična podjela, točna i razumljiva, međutim, u svojim razmišljanjima služim su leksički i pojmovno drukčijima terminima. Tu je prvenstveno riječ o nacionalnom u odnosu na nadnacionalno i obratno. Za mene je pitanje nacionalnih identiteta u Europi neizostavno, bez nacionalnih identiteta Europa ne postoji. Vidim nadnacionalnost kao umnožavanje domovina, a ne kao ideal koji podrazumijeva brisanje nacionalnih identiteta. Suverenizam je opasan onda kada se odvija na mikro prostoru ignorirajući

**'DA SAM U
POLITIKU uložio
koliko sam uložio
u kulturu, sada mi
ne bismo vodili ovaj
razgovor, nego bih
dobro zbrinut
kao veleposlanik u
mirovini'**

druge i protiv drugih, a globalizam je opasan kada briše nacionalne identitete. I jedno i drugo bih svoj, ali neka se i obogaćuje drugim tradicijama. Iz bivše države naslijedeno je mišljenje da je ljevica kao takva a priori napredna, a desnica kao nazadna. Postoji stanovita elitistička ljevica koja opće ne vidi živog radnika, a dobar dio desnice ne nadovezuje se na diktature iz Drugog svjetskog rata, nego predstavlja nešto što bi u parlamentarnoj Europi bio konzervativizam. Zato mi termini lijevo i desno malo znače i nastojim u konkretnim slučajevima proniknuti u ono što iza njih stoji.

NACIONAL: Pratite li političku situaciju u Italiji otkad je na čelu Giorgia Meloni?

Cijeli moj život odvijao se u znaku životnih epizoda u Italiji, fizički sam tamo proveo, ali ne u komadu, ukupno sedam do osam godina, ali živim u Italiji i nekim drugim zemljama i u svoja četiri zida, putem svoje biblioteke, i kada nisam fizički tamo. Budući da nemam internet ni pametni telefon, novine čitam samo u papirnatom obliku, nekoliko talijanskih dnevnih listova svaki dan kada sam fizički tamo. Mislim da je Italija danas suočena, kao i Hrvatska i neke druge zemlje, s velikim problemom imigracije: nije svejedno koga primamo i koliko ljudi primamo. Ipak, sadašnja talijanska vlada ne bi baš bila moj odabir.

NACIONAL: Rekli ste u tom intervjuu za Vijenac da su današnji studenti žrtve bolonjske reforme, možete li to produbiti?

Pripreme za bolonjsku reformu dočekale su me pri kraju mog redovitog zaposlenja na Filozofskom fakultetu pa sam čak morao, metaforički rečeno pet minuta prije 12, sročiti takozvane module za 16 kolegija znajući da će to predavati drugi. Neki se sada, u mjeri u kojoj mogu, vraćaju na stari sistem jer vide da studenti „lebbe“ između gotovo slučajnih informacija i temelja koje nemaju. U načelu „prevladani“ sustav je podrazumijevao kronologiju, a to znači i uvid u epohe i žanrove. Bolonjska simultanstost je sve to dovela u neku zrnastu horizontalu pri čemu se pojam vrednovanja krivo smatra zastarjelim. U vrijeme mog studija držalo se da treba čitati što više i bilo je sasvim nezamislivo da se student žali zbog prevelike lektire.

NACIONAL: Kakav ste bili predavač, čime ste se vodili?

Govorio sam studentima da ih bacam u duboku vodu, ali hodam po obali i pazim da ne potonu. Najbolji studenti bili su zadovoljni, ne samo zbog najviših ocjena nego jer su, prema nekoliko svjedočanstava, bili kod mene na ispitima izazvani da kažu svoje mišljenje. Trpjeli su kad bi ih neki nastavnici ispitivali samo činjenice. Sa slabim studentima bilo je obrnuto pa sam tako jednu studenticu, koja je jedva iz treće položila kod mene ispit s dovoljnim, pitao što je bilo teško u mom predmetu, a ona je rekla: „Profesore, vi od nas tražite da mislimo.“ Rekao sam joj: „Kolegice, ako se prestane misliti na Filozofskom fakultetu, onda je gotovo s humanističkim svijetom.“